

فضایل اخلاقی در قرآن

(رفق، کیاست، محاسبه نفس، تأنی و قناعت)

محمد رضا جاودانه

فضایل اخلاقی در قرآن
(رفق، کیاست، محاسبه نفس، تانی و قناعت)
محمدرضا جاودانه

ناشر: عاصم
صفحه آرای: واحد هنری انتشارات عاصم
نوبت چاپ: اول/ ۱۴۰۰
تیراژ: ۵۰۰ نسخه
شابک: ۹۷۸-۶۲۲-۷۴۱۶-۷۵-۶
قیمت روی جلد: ۶۰۰/۰۰۰ ریال

سرشناسه: جاودانه، محمدرضا، ۱۳۷۰-
عنوان و نام پدیدآور: فضایل اخلاقی در قرآن (رفق،
کیاست، محاسبه نفس، تانی و قناعت): محمدرضا جاودانه.
مشخصات نشر: تبریز: انتشارات عاصم،
مشخصات ظاهری: ۱۷۸ ص.
شابک: ۹۷۸-۶۲۲-۷۴۱۶-۷۵-۶
وضعیت فهرست نویسی: فیبا
یادداشت: کتابنامه.
موضوع: صفات حمیده -- جنبه‌های قرآنی
موضوع: Virtues -- Qur'anic teaching
موضوع: اخلاق اسلامی -- جنبه‌های قرآنی
موضوع: Islamic ethics -- Qur'anic teaching
رده بندی کنگره: BP۱۰۴
رده بندی دبوی: ۲۹۷/۱۵۹
شماره کتابشناسی ملی: ۷۶۱۸۱۷۶

همه حقوق چاپ و نشر این کتاب اعم از چاپ، کپی، تکثیر، ذخیره در
سیستم‌های بازیابی محفوظ است.

پیشگفتار

اخلاق از جمله موضوعات مهم تمام جوامع بشری بوده است و از ابتدای خلقت تا کنون همیشه یکی از مسائل مهم همه‌ی ادیان الهی بوده است. از پیامبران ابتدایی گرفته تا همه‌ی پیامبرانی که داستان‌شان در قرآن کریم ذکر شده است همیشه یکی از مهمترین موضوع آنها اخلاق و رعایت موازین اخلاقی بوده است. دین اسلام نیز به عنوان کامل‌ترین دین آسمانی برای اخلاق اهمیت ویژه‌ای قائل شده است به طوری که بخش عمده‌ای از منابع اسلامی به بحث اخلاق و رعایت مسائل اخلاقی و اهمیت آن پرداخته است.

مهم‌ترین منبع احکام و قوانین اسلامی کتاب قرآن کریم می‌باشد که بسیاری از صفات اخلاقی به صورت صریح در آن ذکر شده‌اند و به صورت دقیق بر آن تاکید شده است. و برخی از آنها داستان‌هایی را به خود اختصاص داده‌اند. برخی از صفات اخلاقی لفظ دقیق آنها در قرآن ذکر شده است مانند صفات اخلاقی رحمت، گذشت و

برخی دیگر از صفات اخلاقی نیز هستند که نام دقیق آنها به صورت صریح در قرآن کریم ذکر نشده است مثل واژه‌های رفق، کیاست، تأنی، قناعت و محاسبه نفس. اما با بررسی دقیق آیات قرآن مشخص می‌شود که به صورت غیر صریح و اشاره‌ای در قرآن از آنها سخن گفته شده است و آیات زیادی را به خود اختصاص داده‌اند و داستانهای زیادی در قرآن موجود است که هدف و منظور اصلی آنها همین صفات اخلاقی می‌باشد.

به طور مثال در مورد صفت اخلاقی محاسبه نفس آیه مبارکه «وَلْتَنْظُرْ نَفْسٌ مَا قَدَّمَتْ

لغید» را می‌توان مثال زد که اگرچه لفظ محاسبه‌ی نفس به صورت صریح در این آیه ذکر نشده است اما مفهوم کلی آیه دستور به محاسبه نفس می‌دهد.

این صفات اخلاقی در روایات اسلامی به صورت صریح ذکر شده‌اند و بخش گسترده‌ای از روایات اسلامی را به خود اختصاص داده‌اند اما در قرآن کریم به صورت مستتر ذکر شده‌اند.

فهرست

پیشگفتار.....	۹
مقدمه.....	۱۵

فصل اول: مفاهیم بنیادین

مفهوم‌شناسی فضایل اخلاقی.....	۱۹
فضیلت.....	۱۹
راه‌های به دست آوردن واژه‌های مرتبط:	۲۳
۱. استفاده از واژه‌های همسان آن در قرآن.....	۲۳
۲. استفاده از واژه‌های مخالف آن در قرآن.....	۲۴
۳. استفاده از محتوای کلام در قرآن.....	۲۴

فصل دوم: رفق در آیات قرآن

معناشناسی واژه رفق.....	۲۹
معناشناسی لغوی واژه رفق.....	۲۹
معناشناسی اصطلاحی واژه رفق.....	۳۰
بررسی واژه رفق در روایات.....	۳۱
۱. ارزش رفق و نرمی.....	۳۱
۲. پروردگار و نرم‌خویی.....	۳۲

۳۵	موارد رفق و مدارا در سیره تربیتی معصومین علیهم السلام
۳۶	رفق و مدارا در تبیین مسائل دینی
۳۷	رفق و مدارا در برگزار کردن نمازهای جمعه و جماعت
۳۸	رفق و مدارا در تربیت عبادی کودکان
۳۹	رفق و مدارا در افراد مختلف
۴۰	رفق و مدارا در موعظه
۴۰	رفق و مدارا با خود
۴۱	محدوده رفق و مدارای تربیتی
۴۱	موارد رفق در آیات قرآن کریم

فصل سوم: کیاست در آیات قرآن

۶۱	معنا: شناسی واژه کیاست
۶۱	معناشناسی لغوی واژه کیاست
۶۲	معناشناسی اصطلاحی واژه کیاست
۶۳	بررسی واژه کیاست در روایات
۶۳	۱. کیاست و بزرگی مومنان
۶۵	۲. کیاست حیوانات
۷۴	۳. پرهیز از حيله و نیرنگ
۷۵	بررسی موارد کیاست در آیات قرآن
۷۵	کیاست هدیه‌ای ارزشمند از طرف خداوند

فصل چهارم: محاسبه نفس در آیات قرآن

۸۷	معناشناسی واژه محاسبه نفس
۸۷	معناشناسی لغوی واژه محاسبه نفس
۹۲	معناشناسی اصطلاحی واژه محاسبه نفس
۹۴	بررسی واژه محاسبه نفس در روایات

۹۴	۱. اهمیت محاسبه نفس.....
۹۶	۲. کیفیت محاسبه نفس.....
۹۸	موارد محاسبه نفس در آیات قرآن کریم.....
۹۸	۱. تذکر در مورد حساب و کتاب دقیق خداوند.....
۱۰۴	۲. دعوت به محاسبه نفس.....

فصل پنجم: تانی در آیات قرآن

۱۲۱	معناشناسی واژه تانی.....
۱۲۱	معناشناسی لغوی واژه تانی.....
۱۲۱	معناشناسی اصطلاحی واژه تانی.....
۱۲۲	بررسی واژه تانی در روایات.....
۱۲۲	۱. تانی صفتی پسندیده.....
۱۲۴	۲. تانی در خواندن نماز و قرآن.....
۱۲۶	۳. تانی صفت بارز خداوند.....
۱۲۸	۴. پیامبر اسلام و تانی.....
۱۲۹	۵. در تانی و اطاعت از خداوند.....
۱۳۲	۶. راه رفتن با تانی.....
۱۳۹	موارد تانی در آیات قرآن.....

فصل ششم: قناعت در آیات قرآن

۱۴۵	معناشناسی واژه قناعت.....
۱۴۵	معناشناسی لغوی واژه قناعت.....
۱۴۷	معناشناسی اصطلاحی واژه قناعت.....
۱۴۸	بررسی واژه قناعت در روایات.....
۱۴۸	۱. قناعت یک ویژگی مهم مومنان.....
۱۵۰	۲. قناعت مایه‌ی حفظ آبرو.....